

ISBD – OD PROŠLOSTI K BUDUĆNOSTI¹

ISBD – FROM THE PAST TO THE FUTURE

Marija Radovčić

Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
mradovci2@ffzg.hr

Ana Barbarić

Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
abarbari@ffzg.hr

UDK / UDC 025.3

Pregledni rad / Review

Primljeno / Received: 8. 9. 2013.

Sažetak

Rad daje povijesni pregled razvoja ISBD-a s naglaskom na važnost ISBD-a za ostvarivanje Univerzalnoga bibliografskog nadzora. Prikazana su dva opća projekta preradbe. Slijedi opis nastanka i razvoja objedinjenog izdanja. Na kraju rada pokušat će se procijeniti uloga ISBD-a u suvremenoj katalogizaciji te njegov značaj u budućnosti.

Ključne riječi: Univerzalni bibliografski nadzor, ISBD, objedinjeno izdanje

¹ Rad predstavlja prerađenu i nadopunjenu inačicu diplomskog rada Marije Radovčić "Povijest i budućnost ISBD-a". Diplomski rad izrađen je pod mentorstvom doc. dr. sc. Ane Barbarić te obranjen na diplomskom studiju informacijskih znanosti Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskoga fakulteta u Zagrebu u srpnju 2012. Diplomski rad nadopunjen je osvrtom na IFLA-inu stručnu izjavu o Univerzalnom bibliografskom nadzoru iz prosinca 2012.

Summary

The paper gives a historical overview of the ISBD development with an emphasis on the importance of the ISBD for the Universal Bibliographic Control attainment. Two general revision projects are discussed. Furthermore, a short description of the emergence and development of a Consolidated edition of ISBD is given. At the end, authors presents an evaluation of the role of ISBD in cataloguing today and its importance for the future.

Keywords: Universal Bibliographic Control, ISBD, consolidated edition

Uvod

Značaj normi iz obitelji ISBD u hrvatskoj kataložnoj teoriji i praksi očituje se na više načina. Drugi dio hrvatskoga kataložnog pravilnika odnosno *Pravilnika i priručnika za izradbu abecednih kataloga* Eve Verona, posvećen kataložnom opisu,² temelji se na propisima preradbe prvoga standardnog izdanja ISBD(M)-a iz 1978. koji je u hrvatskom prijevodu objavljen 1980.³ Objavljivanjem drugog dijela *Pravilnika* 1983. hrvatska kataložna zajednica, u sklopu kataložne zajednice bivše Jugoslavije, dobila je suvremeni kataložni pravilnik, usklađen s odredbama ISBD(M)-a, što je unutar hrvatskoga knjižničnog sustava omogućilo cjelovitije ispunjavanje ciljeva zacrtanih IFLA-inim⁴ programom Univerzalnoga bibliografskog nadzora (*Universal Bibliographic Control* – UBC). Uloga normi iz obitelji ISBD u ostvarivanju spomenutih ciljeva još je vidljivija pri izradbi kataložnih opisa za sve preostale vrste građe. Kako je drugi dio nacionalnog pravilnika, s iznimkom kraćeg poglavlja V *Osnovni propisi o kataložnom opisu za sve vrste bibliotečne građe*,⁵ posvećen isključivo kataložnom opisu omeđenih publikacija, uporaba tzv. specijaliziranih ISBD-a kao nacionalnih normi za izradbu kataložnih opisa svih preostalih vrsta građe obilježava hrvatsku kataložnu praksu od osamdesetih godina prošlog stoljeća do danas. Kako je vrijeme prolazilo, a nacionalni

² Verona, Eva. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Dio 2 : Kataložni opis. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983.

³ ISBD(M) : Međunarodni standardni bibliografski opis omeđenih publikacija. 2. izd. hrvatskoga prijevoda (prema preradenom 1. standardnom izd. izvornika) / [prevela Marina Teuber ; stručna redakcija, izbor i izradba hrvatskih primjera Eva Verona]. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1980.

⁴ Međunarodni savez knjižničarskih društava i ustanova – International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA)

⁵ Verona, Eva. *Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga*. Dio 2 : Kataložni opis. Str. 17-40.

pravilnik ostajao nepromijenjen, niti u smislu nadopunjavanja, značaj ISBD-a u našoj kataložnoj praksi je rastao jer su se zbirke hrvatskih knjižnica bogatile najrazličitijim vrstama građe, uključujući novonastale vrste i podvrste elektroničke građe, a knjižnice su trebale i željele cjelokupnost vlastitih zbirki ponuditi korisnicima pomoću kataloga. Kao što hrvatski katalogizatori već znaju, koristiti međunarodne norme kao nacionalne nije nimalo jednostavno, prvenstveno zbog mogućnosti odabira pri navođenju neobvezatnih elemenata opisa, ali i različitih mogućnosti navođenja elemenata (potpunog izostavljanja ili odabira mjesta u opisu između glavnog dijela kataložnog opisa i skupine napomena) u određenim bibliografskim okolnostima sukladno procjeni njihove važnosti za identifikaciju jedinice građe ili same korisnike kataloga. Pri takvim se odlukama praksa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, kao našega bibliografskog središta, uzimala kao putokaz kada je to bilo moguće zbog činjenice da narodne, pa i školske knjižnice, obrađuju te u kataloge uključuju zapise za pojedine kategorije neknjižne građe koje su, za sad, u većoj mjeri, u smislu obrade u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici, donekle zapostavljene. Iako objedinjeno izdanje ISBD-a, objavljeno u preliminarnom obliku 2007.,⁶ a potom prerađeno i ponovo objavljeno 2011.,⁷ neće hrvatskim katalogizatorima riješiti navedene poteškoće jer to može samo novi kataložni pravilnik, nadamo se da će njegovo objavljivanje u hrvatskom prijevodu, koje se očekuje do kraja 2013., ipak donijeti neke pozitivne pomake. Zbog toga smatramo da se vrijedi prisjetiti povijesnog razvoja ISBD-a, osvrnuti se na njegov današnji značaj te pokušati barem za bližu budućnost ocrtati njegovu ulogu u globalnoj knjižničnoj informacijskoj infrastrukturi.

Univerzalni bibliografski nadzor i ISBD

Prvi značajan rezultat IFLA-inog napora u preispitivanju kataložne teorije i prakse u svrhu međunarodnog ujednačivanja bio je skup kataložnih načela, koja su kasnije postala poznata pod nazivom *Pariška načela*, prihvaćenih na Međunarodnoj konferenciji o kataložnim načelima održanoj u Parizu 1961.

⁶ International standard bibliographic description : (ISBD) / recommended by the ISBD Review Group ; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Preliminary consolidated ed. München : K. G. Saur, 2007. Dostupno i na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-cons_2007-en.pdf

⁷ ISBD : International standard bibliographic description / recommended by the ISBD Review Group ; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Consolidated ed. Berlin ; München : De Gruyter Saur, 2011.

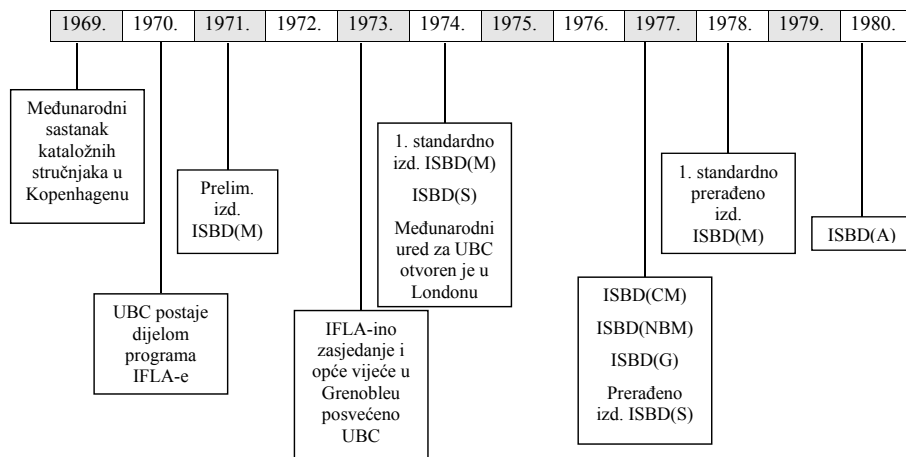
No, pariška Konferencija predstavljala je tek prvi korak na putu međunarodnog ujednačivanja, čega su bili svjesni i sudionici Konferencije, naglasivši važnost budućih inicijativa u jednom od zaključaka. Godine 1967., IFLA-ino tajništvo uputilo je UNESCO-u molbu da financijski potpomogne komparativnu studiju o propisima za opis publikacija koje upotrebljavaju neke nacionalne bibliografije.⁸ Molbi je udovoljeno, a Michael Gorman je izradio takvu studiju čija je svrha bila utvrđivanje mogućnosti izradbe međunarodne norme za bibliografski opis. O Gormanovoj studiji raspravljalo se tijekom Međunarodnog sastanka kataložnih stručnjaka (*International Meeting of Cataloguing Experts*) 1969. u Kopenhagenu, drugoga prijelomnog trenutka u kronologiji međunarodnog ujednačivanja kataložnih postupaka, kada je prihvaćena odluka o uspostavljanju međunarodnih normi za oblik i sadržaj bibliografskih opisa. Radna skupina izabrana u Kopenhagenu dobila je zadatak daljnje razrade Gormanova prijedloga, što je 1971. rezultiralo objavljivanjem Međunarodnoga standardnoga bibliografskog opisa kao preliminarnog izdanja odnosno dokumenta s preporukama radne skupine.⁹ 39. IFLA-ino zasjedanje i opće vijeće (*39th IFLA Session and General Council*) održano 1973. u Grenoblu bilo je najvećma posvećeno temi Univerzalnoga bibliografskog nadzora.¹⁰ Tijekom zasjedanja održan je sastanak na kojem predložene izmjene i dopune preliminarnog izdanja ISBD(M)-a, temeljem iskustva korištenja standarda u australskoj, britanskoj, francuskoj, kanadskoj i zapadnonjemačkoj nacionalnoj bibliografiji. Prihvaćanje izmjena i dopuna rezultiralo je objavljivanjem prvoga standardnog izdanja Međunarodnoga standardnog bibliografskog opisa omeđenih publikacija (*International standard bibliographic description for monographic publications – ISBD(M)*) 1974. Dakle, prvo standardno izdanje iz 1974. naslovljeno je ISBD(M) gdje slovo “M” naznačuje da je norma namijenjena omeđenim publikacijama. Kako ostvarivanje programa Univerzalnoga bibliografskog nadzora, nije moglo zastati samo na ujednačivanju kataložnog, odnosno bibliografskog opisa knjiga, radne skupine kataložnih stručnjaka osnovane u sklopu IFLA-e izradile su niz specijaliziranih normi iz obitelji ISBD koje donose propise za izradbu bibliografskog opisa različitih

⁸ Verona, Eva. Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje kataložnih postupaka. // *Informatologia Yugoslavica* 8, 1/4(1976), 11. Dostupno i na: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/verona.htm>

⁹ Isto.

¹⁰ Wilhite, Jeffrey M. *85 years IFLA : a history and chronology of sessions : 1927-2012*. Berlin ; Munich : De Gruyter Saur, 2012. Str. 215-216.

vrsta knjižnične građe te jednu opću normu ISBD(G) koji je zamišljen kao osnova za pojedine specijalizirane ISBD-e kako se oni ne bi međusobno pretjerano razlikovali. *Slika 1* prikazuje redoslijed nastanka normi iz obitelji ISBD-a tijekom sedamdesetih godina 20. stoljeća zajedno s događajima važnim za IFLA-in program Univerzalnoga bibliografskog nadzora u tom razdoblju.

Slika 1 – ISBD u sedamdesetim godinama 20. stoljeća

Eva Verona u radu *Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje kataložnih postupaka* donosi pregled događanja koja su u IFLA-i prethodila službenoj uspostavi programa Univerzalnoga bibliografskog nadzora 1970.¹¹ Verona ističe kako se ostvarivanje spomenutog programa ne može ni zamisliti bez međunarodnog ujednačavanja kataložnih postupaka. Aleksandra Horvat, u radu objavljenom 2000., naglašava kako se uspjeh programa sigurno može vezati uz činjenicu da se on bavi jednim od temeljnih pitanja knjižničarske struke: kako učiniti pristupačnim zapise o građi objavljenoj diljem svijeta svima onima koje te zapise trebaju iz bilo kojeg razloga i s bilo kojeg mjesta.¹² Pri tome objašnjava kako je od početka bilo jasno da pro-

¹¹ Verona, Eva. *Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje kataložnih postupaka*, 1-22. Povijest nastanka programa UBC opisana je i u radovima: Anderson, Dorothy. *Universal bibliographic control : a long term policy, a plan for action*. Pullach ; München : Verlag Dokumentation, 1974. i Kaltwasser, Franz Georg. *Universal bibliographical control : (UBC)*. // UNESCO Bulletin for Libraries 25(1971), 252-259.

¹² Horvat, Aleksandra. *Nacionalna bibliografija u službi Univerzalne bibliografske kontrole*. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 43, 1/2(2000), 2.

gram može biti ostvaren samo pomoću djelotvornih bibliografskih pomagala, izrađenih tako da omogućuju vidljivost i razumijevanje zapisa u cijeloj međunarodnoj zajednici.¹³ Zato je IFLA-in rad, ponajprije razvojem ISBD-a bio usmjeren na normizaciju zapisa, a onda i samih bibliografskih pomagala prvenstveno nacionalnih tekućih bibliografija. Horvat ističe kako Međunarodna organizacija za normizaciju (*International Organization for Standardization* – ISO) nije ISBD-e učinila *de iure* normama, ali da ih je svjetska knjižničarska zajednica u potpunosti prihvatila.¹⁴ U svjetlu novih zbivanja u području katalogizacije, gdje novi angloamerički kataložni pravilnik naslovljen *Resource Description and Access* (RDA) teži postati međunarodni kataložni pravilnik, postavlja se pitanje je li IFLA ipak trebala ići za tim da se ISBD pretvori u normu ISO, barem na razini prikaza zapisa u nacionalnim bibliografijama, ako ne i u katalozima, ili u normu za sadržaj (*content standard*) na razini, jezikom FRBR-a, pojavnog oblika. U tom je smislu zanimljivo istaknuti kako se još 1954. na IFLA-inom sastanku koji je bio održan u Zagrebu, vodila rasprava tijekom koje su iznesena različita mišljenja pojedinih kataložnih stručnjaka o potrebi suradnje s Međunarodnom organizacijom za normizaciju u oblikovanju kataložnih pravila. Frank Francis je, primjerice, rekao da se kataložna pravila ne mogu u potpunosti standardizirati zbog toga što su nastala iz različitih tradicija u raznim zemljama te su utvrđena za različite potrebe, pa se teško mogu poistovjetiti s industrijskim proizvodima.¹⁵ Dodao je i da ISO, po njegovu mišljenju, prekasno ulazi u područje katalogizacije, a da bi mogao imati značajniji utjecaj na kataloge velikih knjižnica. Ipak, ne tvrdimo da su ovakva, iz današnje perspektive, pomalo i naivna razmišljanja, bila presudna za razvoj ISBD-a izvan sustava ISO-normi. Vjerojatno je tome puno značajnije doprinijela široka prihvaćenost ISBD-a unutar međunarodne kataložne zajednice, što im je do nedavno jamčilo status *de facto* normi.

Vezano uz razvoj ISBD-a, zanimljivo je promotriti i tijek odvijanja Univerzalnoga bibliografskog nadzora kao dijela službenog programa IFLA-e. Kao što je vidljivo iz *Slike 1*, Univerzalni bibliografski nadzor postao je službeno dijelom programa IFLA-e 1970., a Međunarodni ured za UBC otvoren je 1974. u Londonu u prostorijama Britanske knjižnice. Razvojem strojno

¹³ Isto.

¹⁴ Isto.

¹⁵ Horvat, Aleksandra. Zagrebački sastanak IFLA-e 1954. godine. // Hrvatsko knjižničarsko društvo : 14. III. 1940. – 14. III. 2000. : spomenica / [uredila Daniela Živković u suradnji s Aleksandrom Horvat i Aleksandrom Malnar]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2000. Str. 17.

čitljive katalogizacije, programu Univerzalnoga bibliografskog nadzora priključen je Međunarodni MARC (*International MARC*) tako da je programu, koji je u međuvremenu dobio status jedne od temeljnih IFLA-inih djelatnosti (*core activity*), proširen akronim u UBCIM. Od 1990. do 2003. u Njemačkoj je knjižnici bio smješten Međunarodni ured za UBCIM zadužen za provedbu djelatnosti, da bi 2003. službenim okončavanjem UBCIM-a, Nacionalna knjižnica Portugala preuzela vođenje *UNIMARC Core Activity*, dakle jedne od IFLA-inih temeljnih djelatnosti koja se nastavlja na program Međunarodnog MARC-a.¹⁶ Zanimljivo je kako 2003. niti jedna nacionalna knjižnica nije željela prihvatiti program UBC, odnosno kako se Nacionalna knjižnica Portugala odlučila za preuzimanje samo dijela vezanog uz UNIMARC. To je, zapravo, unutar IFLA-e dovelo do okončanja onog dijela programa koji se odnosio na UBC, a ne neka promišljena strategija. UBC kao službenom IFLA-inom programu presudili su, s jedne strane, nespremnost nacionalnih knjižnica da uđome Međunarodni ured za UBCIM, što je uključivalo i financijsku podršku, a s druge strane, uvjerenje da će se međunarodna knjižničarska zajednica i dalje, bez obzira na okončanje službenog programa, ravnati prema zacrtanim načelima Univerzalnoga bibliografskog nadzora. Govoreći o samoj strukturi IFLA-e od 2003. do 2008., o Univerzalnomo bibliografskom nadzoru se, ipak, vodila briga unutar jedne od temeljnih IFLA-inih djelatnosti, ICABS-a (*IFLA-CDNL*¹⁷ *Alliance for Bibliographic Standards*). Ciljevi ICABS-a bili su: usklađivanje aktivnosti čiji je cilj razvoj standarda i prakse namijenjenih bibliografskom nadzoru; promoviranje međunarodne razmjene bibliografskih podataka kroz promicanje, razvijanje i testiranje standarda za metapodatke i formate; osiguravanje promocije novih konvencija; pojašnjavanje informacija koje se tiču IFLA-inih napora u tim područjima; organizacija seminara i radionica te komunikacija sa zajednicom.¹⁸ Bilo je sasvim razumljivo da po pitanju ostvarivanja ciljeva Univerzalnoga bibliografskog nadzora, IFLA uspostavi partnerski odnos s tijelom koje okuplja ravnatelje nacionalnih knjižnica, no, vrijeme je pokazalo, da takvo razmišljanje za UBC ima i slabu točku jer je

¹⁶ UBCIM-IFLA : Universal Bibliographic Control and International MARC Core Activity : archive – historical material [citirano: 2013-06-15]. // IFLA. Dostupno na: <http://archive.ifla.org/VI/3/ubcim.htm>

¹⁷ Konferencija ravnatelja nacionalnih knjižnica – Conference of Directors of National Libraries (CDNL).

¹⁸ IFLA Core Activity : IFLA-CDNL Alliance for Bibliographic Standards (ICABS) [citirano: 2013-06-16]. Dostupno na: <http://archive.ifla.org/VI/7/icabs.htm>

2008. CDNL jednostavno zaključio kako su strategije digitalizacije knjižnične građe ono čemu nacionalne knjižnice u tom razdoblju trebaju posvetiti najviše pažnje, što je urodilo promjenom kako naziva tako i sadržaja dotadašnje IFLA-ine temeljene aktivnosti: ICABS je jednostavno preimenovan u ICADS (*IFLA-CDNL Alliance for Digital Strategies*).¹⁹ Izgleda kako je ponovo prevladalo mišljenje da su načela Univerzalnoga bibliografskog nadzora toliko duboko ukorijenjena među knjižničarima da na međunarodnoj razini o njima više posebno ne treba voditi računa. Zabrinutost za budućnost bibliografskog nadzora u sklopu IFLA-e već su tada, na 74. IFLA-onoj općoj konferenciji i vijeću u 2008. Québecu, iskazali neki članovi Stalnog odbora Sekcije za katalogizaciju na redovnim sastancima, no prema uvjerenjima Caroline Brazier iz Britanske knjižnice, tada predsjedavajuće ICABS-a, odnosno ICADS-a, negativnih promjena (u smislu financiranja izradbe bibliografskih normi) nije trebalo biti.²⁰ Osim o financijskim pitanjima, na sastancima Stalnog odbora Sekcije za katalogizaciju na IFLA-inoj konferenciji u Québecu raspravljao se i o vidljivosti Univerzalnoga bibliografskog nadzora unutar same IFLA-e, vezano uz promjene u njenom ustroju. Dotadašnja podjela na odjele (*divisions*) promijenila se tako da se 2008. gasi *Odjel IV Bibliografski nadzor*, što znači da Sekcija za katalogizaciju s još brojnim sekcijama, uključujući Sekciju za bibliografiju te Sekciju za klasifikaciju i predmetno označivanje sada spada pod *Odjel III – Knjižnične usluge*.

Na sastancima Stalnog odbora Sekcije za katalogizaciju održanim na 76. IFLA-onoj općoj konferenciji i skupštini 2010. u Gothenburgu, Pat Riva iznijela je mišljenje kako se, ranije spomenutim, novim ustrojem IFLA-e dogodilo to da su se IFLA-ini standardi za obradu, jedan od njenih zaštitnih znakova, “izgubili” između različitih temeljnih aktivnosti (*core activities*), razdjela, komisija i niza radnih skupina.²¹ Takav dojam je posebno pojačalo preimenovanje (ali, naravno i više od toga) ICABS-a (*IFLA-CDNL Alliance for Bibliographic Standards*) u ICADS (*IFLA-CDNL Alliance for Digital Strategies*).

¹⁹ IFLA-CDNL Alliance for Digital Strategies (ICADS) [citirano: 2013-06-16]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/icads>

²⁰ Standing Committee of the Cataloguing Section. Meetings SCI and SCII. World Library and Information Congress : 74th IFLA General Conference and Council, 10-14 August 2008, Québec, Canada [citirano: 2013-06-16]. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/reports/meeting_2008.pdf

²¹ Standing Committee of the Cataloguing Section. Meetings SCI and SCII. World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly, 10-15 August 2010, Gothenburg, Sweden [citirano: 2013-06-16]. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/reports/meeting_2010.pdf

Riva je naglasila kako se pokazalo da se ICADS ni na koji način ne nastavlja na postavke UBICIM-a (s iznimkom spram aktivnosti UCA-e – *UNIMARC Core Activity*).²² Sve navedeno potaknulo je raspravu oko potrebe osnivanja nove IFLA-ine *core activity* koja bi se bavila standardima i dokumentima za obradu građe, naravno, u svjetlu svega onog što danas spada u tu kategoriju. Na žalost, inicijativa Stalnog odbora Sekcije za katalogizaciju nije urodila plodom. Na prvom sastanku Stalnog odbora Sekcije za katalogizaciju na 77. IFLA-onoj općoj konferenciji i skupštini 2011. u San Juanu, Patrice Landry, dotadašnji predsjednik IFLA-inog Stručnog odbora (*IFLA Professional Committee*) izvijestio je prisutne kako je to tijelo podržalo zaprimljeni prijedlog Sekcije za katalogizaciju, no da ga je IFLA-in Upravni odbor (*IFLA Governing Board*) odbio s obrazloženjem kako se utemeljenje ni jedne nove *core activity* ne može podržati zbog financijskih poteškoća te problema njihovog udomljivanja (u smislu pronalaženja ustanova koje bi ih bile voljne prihvatiti).²³ Kao kompromisno rješenje najavljeno je osnivanje nove sekcije koja bi se bavila kako bibliografskim normama tako i svim ostalim IFLA-inim publikacijama (smjernicama i slično) u smislu njihovog promicanja i vidljivosti.²⁴ Možemo zaključiti kako je u današnjim okolnostima u sklopu IFLA-e jednom olako izgubljen *core activity* iznimno teško, ako ne i nemoguće, ponovo uspostaviti. Zbog toga je zanimljivo navesti što se dogodilo s ICADS-om (*IFLA-CDNL Alliance for Digital Strategies*). Upravo su na 77. IFLA-onoj općoj konferenciji i skupštini u San Juanu, 13. kolovoza 2011., IFLA-in Upravni odbor i CDNL donijeli odluku o njegovom gašenju. O tome je ponovo članove Stalnog odbora Sekcije za katalogizaciju izvijestila Caroline Brazier, koja je prenijela stav navedenih tijela kako je problematika digitalizacije postala redovan dio knjižničnog poslovanja, programa i strategija te da nema potrebe za održavanjem samostalnog tijela, na razini IFLA-e i Konferencije ravnatelja nacionalnih knjižnica, koje bi se time posebno bavilo. Brazier je prisutnima prenijela stav kako to ne znači da nacionalne knjižnice i dalje ne vide vlastiti doprinos u stvaranju, razvijanju i korištenju normi kako bibliografskih tako i onih iz područja digitalizacije.²⁵

²² Isto.

²³ Standing Committee of the Cataloguing Section. Meetings SCI and SCII. World Library and Information Congress : 77th IFLA General Conference and Assembly, 13-18 August 2011, San Juan, Puerto Rico [citirano: 2013-06-16]. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/reports/meeting_2011.pdf

²⁴ Isto.

²⁵ Isto.

Opisani razvoj događaja, ipak je potaknuo određenu reakciju. Ovaj put na inicijativu Sekcije za bibliografiju, uz podršku Sekcije za katalogizaciju i Sekcije za klasifikaciju i predmetno označivanje, IFLA-in Stručni odbor je u prosincu 2012. donio IFLA-inu stručnu izjavu o Univerzalnom bibliografskom nadzoru.²⁶ U *Izjavi* je naglašeno kako je koncept Univerzalnoga bibliografskog nadzora još uvijek vrijedeći, što znači da zaslužuje IFLA-inu neprekintu podršku i promociju. Iz tog razloga IFLA ponovo naglašava sljedećih pet načela:

- Nacionalne bibliografske agencije snose odgovornost za pružanje mjerodavnih bibliografskih podataka publikacija vlastite zemlje te dostupnost takvih podataka drugim nacionalnim bibliografskim agencijama, knjižnicama i zajednicama (poput arhivističke i muzejske) pomoću odgovarajućih i pravodobnih službi s ciljem povećanja otvorenog pristupa bibliografskim podacima.
- Nacionalne bibliografske agencije, izrađujući mjerodavne bibliografske podatke, također imaju odgovornost za bilježenje autoriziranih pristupnica za osobe, obitelji, korporativna tijela, nazive mjesta kao i mjerodavno navođenje djela povezanih s vlastitom zemljom te odgovornost za omogućivanje dostupnosti autoriziranih podataka drugim nacionalnim bibliografskim agencijama, knjižnicama i zajednicama (poput arhivističke i muzejske).
- IFLA snosi odgovornost za održavanje i promicanje *Izjave o međunarodnim kataložnim načelima* objavljene 2009. kao temelja za razmjenu bibliografskih podataka.
- IFLA, kroz rad svojih odgovarajućih stručnih tijela i savjetodavnih odbora, snosi odgovornost za izradbu, održavanje i promicanje bibliografskih normi i smjernica s ciljem omogućivanja razmjene bibliografskih i normativnih podataka (npr., ISBD, FR-obitelj konceptualnih modela itd.).
- IFLA surađuje s drugim međunarodnim organizacijama (npr., ISO, ICA, ICOM itd.) pri izradbi i održavanju drugih normi kako bi se osiguralo da razvoj knjižničnih normi, uključujući odgovarajuće modele podataka, bude usklađen s normama šire zajednice.²⁷

²⁶ IFLA professional statement on Universal Bibliographic Control [citirano: 2013-06-19]. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/bibliography/Documents/IFLA_Professional_Statement_on_UBC.pdf

²⁷ Isto.

Na kraju odlomka o Univerzalnomo bibliografskom nadzoru možemo zaključiti kako je ponovo isticanje načela u *Izjavi* IFLA-inog Stručnog odbora iz 2012. iznimno značajno. U svjetlu budućeg razvoja ISBD-a, posebno smatramo važnim naglašavanje IFLA-ine odgovornosti za razvoj, održavanje i promicanje vlastitih bibliografskih normi. Iako se to može činiti samorazumljivim, ranije opisani razvoj događaja vezanih uz UBC, takvo što je, ipak, bio djelomično doveo u pitanje. Ovakvim dokumentom se IFLA, svojim “najvišim” stručnim tijelom pred međunarodnom knjižničarskom zajednicom obvezala na budući razvoj, između ostalog, i ISBD-a.

Projekt prvoga općeg pregleda i preradbe ISBD-a

Vratimo se povijesnom prikazu razvoja ISBD-a. Objavljivanjem ISBD(A) 1980. završeno je razdoblje nastanka ISBD-a, da bi se u osamdesetim godinama prošlog stoljeća odvijao, prema riječima Johna Byruma, projekt prvoga općeg pregleda i preradbe ISBD-a.²⁸ Odluka o takvom načinu rada donesena je nekoliko godina ranije, točnije 1977. kada je na IFLA-inom svjetskom kongresu (*IFLA World Congress*) održanom u Bruxellesu odlučeno da će se tekstovi ISBD-a pregledavati svakih pet godina te potom prosuditi je li tekst pojedinog ISBD-a potrebno prerađivati.²⁹ U tu je svrhu IFLA-in Odbor za katalogizaciju (kasnije preimenovan u Stalni odbor Sekcije za katalogizaciju) osnovao Odbor za pregled i preradbu ISBD-a (*ISBD Review Committee*) koji se prvi put sastao u Londonu 10. i 11. kolovoza 1981. kako bi donio plan pregleda i preradbe normi koje su tada obuhvaćale omeđene publikacije, stare (antikvarne) omeđene publikacije, serijske publikacije, kartografsku i neknjižnu građu.³⁰ Spomenuto tijelo, nadležno za ISBD, tijekom djelovanja, promijenilo je naziv u *ISBD Maintenance Group* te konačno u *ISBD Review Group* – Skupina za pregled i preradbu ISBD-a.³¹ Tri glavna cilja prvog projekta općeg pregleda i preradbe bila su:

²⁸ Byrum, John D. IFLA's ISBD programme : purpose, process, and prospects. // IFLA cataloguing principles : steps towards an international cataloguing code : report from the 1st Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Frankfurt, 2003 / edited by Barbara B. Tillett, Renate Gömpel and Susanne Oehlschläger. München : K. G. Saur, 2004. Str. 34-39. Dostupno i na: http://bermudix.ddb.de/news/pdf/papers_byrum.pdf

²⁹ Escolano Rodríguez, Elena. Introduction / ISBD : International standard bibliographic description, str. xiv.

³⁰ Isto.

³¹ Byrum, John D. Nav. dj. Str. 34.

1. uskladiti propise između ISBD-a kako bi se postigla što veća ujednačenost;
2. uključiti više boljih primjera;
3. izraditi propise prikladne katalogizatorima koji rade s građom objavljenom na nelatiničnim pismima.³²

Uz to, dva uža cilja dala su izravni povod projektu prve preradbe:

1. preispitivanje uporabe znaka jednakosti;
2. razmatranje prijedloga koji se odnose na ISBD(NBM), a koje su uputila posebna udruženja kao što je Međunarodno udruženje glazbenih knjižničara (*International Association of Music Librarians*) – najznačajniji prijedlog bio je da se iz ISBD(NBM)-a isključe “strojno čitljive datoteke podataka” kao vrsta građe obuhvaćena ovom normom.

Prerađeni ISBD-i objavljuvani su sljedećim redom: ISBD(CM), ISBD(NMB) i ISBD(M) 1987., ISBD(S) 1988., ISBD(CF) namijenjen računalnim datotekama 1990., ISBD(A) i ISBD(PM) za tiskane muzikalije 1991., a ISBD(G) 1992. Iako su neke od normi objavljene početkom te krajem devedesetih godina prošlog stoljeća, u knjižničarskoj literaturi se uglavnom ističe kako projekt prvog općeg pregleda i preradbe ISBD-a završava u osamdesetim godinama prošlog stoljeća. No, ima i autora poput Elene Escolano Rodríguez, koji završetak projekta vremenski smještaju u 2000. godinu. Važno je primijetiti da su tijekom projekta izrađene dvije nove norme ISBD(CF) i ISBD(PM). Zbog brzog razvoja tehnologije, potreba za preradbom ISBD(CF)-a gotovo se odmah nametnula, što je rezultiralo objavljivanjem ovaj put ISBD(ER-a), namijenjenog elektroničkoj građi, 1997. što, također, potpada pod projekt prvoga općeg pregleda i preradbe ISBD-a te uzrokuje određena razmimoilaženja o razdoblju završetka projekta.

Projekt drugoga općeg pregleda i preradbe ISBD-a

Početkom 1990-tih, IFLA-ina Sekcija za katalogizaciju u suradnji sa Sekcijom za klasifikaciju i predmetno označivanje osnovala je Studijsku skupinu za Uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa (*Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records – FRBR*).³³ Neposredna posljedica takvog razvoja događaja bila je odluka o odgodi preradbe ISBD-a sve

³² Isto. Str. 34-35.

³³ Byrum, John D. Nav. dj. Str. 35.

dok Studijska skupina za FRBR radi na zadaći koju je, između ostalih, dobila – preporuci osnovne razine funkcionalnosti odnosno osnovnih podatkovnih uvjeta za zapise koje izrađuju nacionalne bibliografske agencije. Navedena zadaća Studijske skupine za FRBR zaustavila je i izradbu Sažetog ISBD(M)-a (*Concise ISBD(M)*) koji je trebao normirati osnovnu razinu bibliografskih podataka prihvatljivog zapisa. Taj projekt nikad nije ni nastavljen jer je Studijska skupina za FRBR izradila, kao što joj je bilo stavljeno u zadatak, preporuku osnovnih podatkovnih uvjeta za zapise koje izrađuju nacionalne bibliografske agencije. Tijekom tog razdoblja, Odbor za pregled i preradbu ISBD-a (*ISBD Review Committee*) preimenovan je Skupinu za održavanje ISBD-a (*ISBD Maintenance Group*), što je održavalo stav da to tijelo treba samo rješavati žurne probleme vezane uz ISBD sve dok se ne objavi Studija o uvjetima za funkcionalnost bibliografskih zapisa.³⁴ Studija koju je odobrio Stalni odbor IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju objavljena je u 1998.³⁵ Po objavljivanju studije, Skupina za održavanje ISBD-a preimenovana je, te na neki način, obnovljena kao Skupina za pregled i preradbu ISBD-a (*ISBD Review Group*) kako bi nastavila sa svojim izvornim radom.³⁶ Kao što je i bilo očekivano, Stalni odbor Sekcije za katalogizaciju uputio je Skupini za pregled i preradbu ISBD-a zahtjev za sveobuhvatnim pregledom ISBD-a. Temeljni cilj toga drugog općeg pregleda i preradbe ISBD-a bio je osigurati ujednačenost između propisa ISBD-a i studijom FRBR utvrđenih osnovnih podatkovnih uvjeta za zapise koje izrađuju nacionalne bibliografske agencije.³⁷ Polazište Skupine za pregled i preradbu ISBD-a bilo je rasvjetljavanje odnosa između modela ISBD-a i FRBR-a. U pokušaju usklađivanja nazivlja ISBD-a s onim iz FRBR-a, Skupina za pregled i preradbu ISBD-a naišla je na poteškoće uzrokovane time što je nazivlje FRBR-a definirano u kontekstu modela entitet-odnos i koristi se na višoj razini apstrakcije od nazivlja u preciznim definicija ISBD-a.³⁸ Patrick Le Boeuf u radu naslova *Brave new FRBR world*, izloženom na

³⁴ Isto.

³⁵ Functional requirements for bibliographic records : final report / IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. München : K. G. Saur, 1998. Dostupno i na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr_2008.pdf . *Vidi i hrv. prijevod*: Uvjeti za funkcionalnost bibliografskih zapisa : završni izvještaj / IFLA-ina Studijska skupina za uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa; [s engleskog prevela Tinka Katić]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

³⁶ Byrum, John D. Nav. dj. Str. 35.

³⁷ Isto.

³⁸ Escolano Rodríguez, Elena. Introduction / ISBD : International standard bibliographic description, str. xii.

prvom IME ICC-iju održanom od 28. do 30. srpnja 2003. u Frankfurtu (1st *IFLA Meetings of Experts on an International Cataloguing Code* – IFLA-
ini sastanci stručnjaka za međunarodni kataložni pravilnik), ustvrdio je kako
nazivlje FRBR-a ne treba tek tako ugrađivati u ISBD-e i kataložne pravilni-
ke, koji trebaju zadržati vlastito posebno nazivlje, te osigurati precizne de-
finicije koje će pokazivati kako je svaki pojedini izraz njihovoga posebnog
nazivlja konceptualno povezan s nazivljem FRBR-a.³⁹ Nekoliko dana kasnije,
na 69. IFLA-inoj općoj konferenciji i vijeću, održanoj od 1. do 9. kolovoza
2003. u Berlinu, Skupina za pregled i preradbu ISBD-a donijela je odluku o
neprihvatanju nazivlja FRBR-a u ISBD-ima. Ipak je bilo određenih promje-
na u nazivlju. Svakako je najznačajnije što je izraz *publication* zamijenjen
izrazom *resource*.⁴⁰ Skupina za pregled i preradbu ISBD-a odlučila je kako
je potrebno izraditi tablicu u kojoj bi bio izražen odnos svakoga pojedinog
elementa ISBD-a s odgovarajućim entitetom-atributom ili odnosom mode-
la FRBR. Istaknuto je kako će takvo mapiranje jasno ukazati da su ISBD i
FRBR zapravo usklađeni.⁴¹ Zadatak izradbe takve tablice povjeren je Tomu
Delseyu. Tablicu naslovljenu *Mapiranje elemenata ISBD-a s atributima i od-
nosima FRBR-a*,⁴² odobrio je Stalni odbor Sekcije za katalogizaciju 9. srpnja

³⁹ Le Boeuf, Patrick. Brave new FRBR world. // *IFLA cataloguing principles : steps towards an international cataloguing code : report from the 1st Meeting of Experts on an International Cataloguing Code*, Frankfurt, 2003 / edited by Barbara B. Tillett, Renate Gömpel and Susanne Oehlschläger. München : K. G. Saur, 2004. Str. 40-53. Dostupno i na: http://deposit.d-nb.de/ep/netpub/76/22/36/991362276/_data_dyna/_snap_stand_2008_08_05/standardisierung/pdf/papers_leboeuf.pdf

⁴⁰ Što se tiče razvoja hrvatskoga bibliografskog nazivlja koje je, upravo i stvarano prijevodima ISBD-a, mogući problem je u tome što je engleski izraz *resources* već kroz objavljene prijevode ISBD(ER)-a i ISBD(CR)-a normiran kao “građa” odnosno “jedinica građe” (kad je u prijevodu bila nužna jednina), što nikako nije sporno te je u skladu s hrvatskim bibliografskim nazivljem. Naime, doslovno prevođenje izraza *resources* kao “izvori” vjerojatno bi stvorilo zbrku spram već uvriježenog izraza “izvori podataka za kataložni/bibliografski opis” (u engleskom izvorniku *sources*). Ono što je problematično je pitanje prijevoda jednine izraza *resources*, dakle *resource*, koji se sad vrlo učestalo koristi u tekstu objedinjenog izdanja ISBD-a. Sukladno ranije navedenom proizlazi da bi spomenuti izraz trebalo prevesti kao “jedinica građe”. Međutim, taj je izraz hrvatskim prijevodom studije FRBR, već “rezerviran” za imenovanje pojedinačnog primjerka (engleski *item*). Daljnji je problem i izvjesna jezična nespretnost koju može uzrokovati opetovano ponavljanje riječi jedinica u izrazu “jedinica građe” na svim onim mjestima gdje su ranije u ISBD-ima bio korišten u jednini izraz “publikacija”.

⁴¹ Escolano Rodríguez, Elena. Introduction / ISBD : International standard bibliographic description, str. xiii.

⁴² Delsey, Tom. Mapping ISBD elements to FRBR entity attributes and relationship [citirano: 2013-07-12]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-frbr-mapping.pdf>

2004. Dorothy McGarry naglašava kako ta tablica, uza svoju osnovnu svrhu, ukazuje i na činjenicu da nazivlje ISBD-a nema izravnu analogiju s nazivljem FRBR-a.⁴³

U sklopu projekta drugoga općeg pregleda i preradbe ISBD-a, ISBD(S) je preraden u ISBD(CR) koji je objavljen 2002. Preradba je uvažila nove pravce razvoja serijskih publikacija smjestivši ih zajedno s integrirajućom građom pod širi pojam neomeđene građe (*continuing resources*). Važno je istaknuti da je ISBD(CR) nastao temeljem ujednačivanja s druge dvije zajednice koje se bave serijskim publikacijama odnosno neomeđenom građom ISSN-om i AACR-om. Provedeno je i usklađivanje s FRBR-om, tako je element opisa koji je obvezatan po FRBR-u obvezatan i po ISBD(CR). Iste te godine, 2002. objavljeno je i preradeno izdanje ISBD(M)-a. Jednako kao i ISBD(CR), i ISBD(M) je usklađen s FRBR-om po pitanju propisivanja obvezatnih elemenata. Projekt dugoga općeg pregleda okončan je 2004. objavljivanjem preradenog izdanja ISBD(G)-a. Rad na preradbama ISBD(CM)-a i ISBD(ER) zaustavljen je zbog donošenja odluke o izradbi objedinjenog izdanja ISBD-a. Na preradbi ISBD(A) radilo se do 2006., a rezultati tog rada primijenjeni pri izradbi objedinjenog izdanja.

Na kraju ovoga kratkog prikaza povijesti ISBD-a kao specijaliziranih normi, naglasili bismo da je svaka norma prolazila točno utvrđeni postupak od pet koraka kako bi mogla biti objavljena. Koraci su sljedeći: izradba nacрта, javni pregled i slanje komentara (*worldwide review*), izradba konačnog nacрта, usvajanje glasovanjem Stalnog odbora IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju te objavljivanje. Isti postupak zadržan je i pri izradbi objedinjenih izdanja ISBD-a, o čemu ćemo nešto više reći u idućim odlomcima rada.

Preliminarno objedinjeno izdanje ISBD-a iz 2007.

Skupina za pregled i preradbu ISBD-a utemeljila je 2003. u Berlinu na 69. IFLA-onoj općoj konferenciji i vijeću Studijsku skupinu za razvoj ISBD-a (*Study Group on Future Directions of the ISBDs*). Upravo je ta Studijska skupina, odlučivši da je objedinjavanje specijaliziranih ISBD-a moguće i

⁴³ McGarry, Dorothy. Razvoj Ujednačenoga međunarodnoga standardnoga bibliografskog opisa. // Zbornik radova / Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona, Zagreb, 17. – 18. studenoga 2005. = Proceedings / International Conference in Honour of the 100th Anniversary of Eva Verona's Birth, Zagreb, November 17 – 18 2005 ; uredile, edited by Mirna Willer, Ana Barbarić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo = Croatian Library Association, 2007. Str. 69.

nadasve korisno, presudno doprinijela budućem kvalitetnijem razvoju ISBD-a, a možda i njegovom opstanku.⁴⁴ Ne možemo ne spomenuti da je Dorothy McGarry, predsjednica Studijske skupine za razvoj ISBD-a, još 2005., na Međunarodnom skupu u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona, upoznala hrvatske knjižničare s radom na razvoju objedinjenog izdanja Međunarodnoga standardnoga bibliografskog opisa.⁴⁵ Iako u studenom 2005., nije bila donesena konačna odluka, hoće li objedinjeno izdanje zamijeniti specijalizirane ISBD-e, ipak, bilo je jasno da normi predstoji velika promjena. Promjena je potvrđena 2006. kada je u Seulu na 72. IFLA-onoj općoj konferenciji i vijeću Stalni odbor Sekcije za katalogizaciju donio konačnu odluku da objedinjeno izdanje ISBD-a zamijeni sedam specijaliziranih normi.⁴⁶ Odluka je provedena u djelo godinu dana poslije, u Južnoafričkoj Republici, u Durbanu, kada je na 73. IFLA-inoj općoj konferenciji i vijeću predstavljeno preliminarno objedinjeno izdanje ISBD-a.⁴⁷ Time je Studijska skupina za razvoj ISBD-a, osnovana 2003., završila svoj rad te je brigu oko izradbe tzv. prvoga standardnoga objedinjenog izdanja ISBD-a preuzela Skupina za pregled i preradbu ISBD-a. Novo izdanje bilo je prvobitno najavljeno za 2009. da bi se, potom, njegovo objavljivanje još nekoliko puta najavljivalo i odgađalo. Sigurno je dužini izradbe novoga izdanja norme pridonijelo i rješavanje problematike, prvenstveno, *opće oznake građe*, no povezano s tim i *posebne oznake građe*, čime se bavila ISBD-ova Studijska skupina za oznake građe (*ISBD Material Designations Study Group*). Dokument sa Skupinom 0: Skupina Oblik sadržaja i vrsta medija objavljen u prosincu 2009. kao amandman preliminarnom

⁴⁴ Barbarić, Ana. Skupina 0 ujednačenog izdanja ISBD-a iz 2011. ili Kako smo od *opće oznake građe* došli do *oblika sadržaja* i *vrste medija*. // 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredili Sanjica Faletar Tanacković, Damir Hasenay. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 21.

⁴⁵ McGarry, Dorothy. Nav. d. Str. 67-74.

⁴⁶ Escolano Rodríguez, Elena. Dorothy McGarry. Consolidated ISBD : a step forward. // World Library and Information Congress: 73rd IFLA General Conference and Council, 19-23 August 2007, Durban, South Africa [citirano: 2013-07-12]. Dostupno na: http://archive.ifla.org/IV/ifla73/papers/145-EscolanoRodriguez_McGarry-en.pdf

⁴⁷ International standard bibliographic description : (ISBD) / recommended by the ISBD Review Group ; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Preliminary consolidated ed. München : K. G. Saur, 2007. Dostupno i na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-cons_2007-en.pdf

objedinjenom izdanju ISBD-a.⁴⁸ No, to nije jedini dokument koji prati preliminarno objedinjeno izdanje. Kako ono ne sadrži, kao što je u specijaliziranim ISBD-ima bilo uobičajeno, dodatak s cjelovitim primjerima, i oni su objavljeni u posebnom dokumentu krajem 2009. Za izradbu toga dodatka bila je zadužena još jedna skupina povezana s ISBD-om, riječ je o Studijskoj skupini za izradbu primjera za ISBD (*ISBD Example Study Group*). Ističemo da je dokument, koji u prvobitnoj inačici koja je pratila preliminarno izdanje više nije dostupan, sadržavao i hrvatske primjere.

Objedinjeno izdanje ISBD-a iz 2011.

Nacrt novoga objedinjenog izdanja ISBD-a (koje više nema oznaku preliminarno) ponuđen je na javni pregled i slanje komentara u svibnju 2010. Na 76. IFLA-inoj općoj konferenciji i vijeću, održanoj u Gothenburgu, u kolovozu 2010., pristigle primjedbe su raspravljene na sastancima Skupine za pregled i preradbu ISBD-a. Članovi Stalnog odbora Sekcije za katalogizaciju dobili su konačni nacrt (*final draft*) na usvajanje elektroničkom poštom 31. prosinca 2010. s rokom glasanja do 31. siječnja 2011.⁴⁹ Anders Cato, tadašnji predsjednik Stalnog odbora IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju, obavijestio je elektroničkom poštom članove odbora 2. veljače 2011. kako je novo izdanje ISBD-a jednoglasno usvojeno.⁵⁰ U srpnju 2011. objedinjeno izdanje ISBD-a, u engleskom izvorniku, objavljeno je kao tiskana i elektronička knjiga.⁵¹ Kako i ovo izdanje, poput preliminarnoga, ne sadrži dodatak s cjelovitim primjerima; zaseban dokument s cjelovitim primjerima prvobitno objavljen kako dodatak preliminarnom izdanju krajem 2009., prerađen je te objavljen na IFLA-inim mrežnim stranicama u kolovozu 2011. Nadopunjena i ispravljena inačica dodataka s primjerima postavljena je na IFLA-ine mrežne stranice u

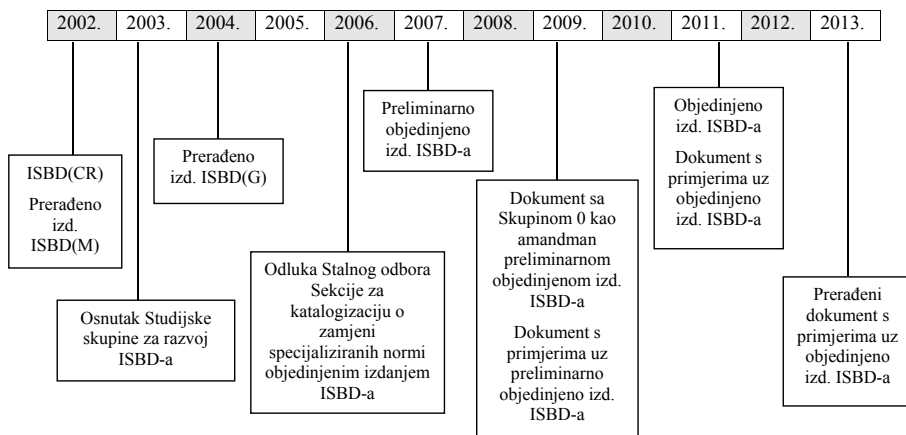
⁴⁸ Area 0: Content form and media type area / recommended by the ISBD Review Group ; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. December 2009, revised 28 December 2009 [citirano: 2013-07-12]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/publications/isbd-area-0-content-form-and-media-type-area>

⁴⁹ Cato, Anders. ISBD : International standard bibliographic description - Consolidated edition for approval. Poruka elektroničke pošte. 2010-12-31

⁵⁰ Cato, Andres. ISBD : International standard bibliographic description - Consolidated edition - approved! Poruka elektroničke pošte. 2011-02-02

⁵¹ ISBD : International standard bibliographic description / recommended by the ISBD Review Group ; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Consolidated ed. Berlin ; München : De Gruyter Saur, 2011.

veljači 2013.⁵² Ističemo da dokument sadrži hrvatske primjere, koje je poslalo čak osam stručnjaka iz različitih hrvatskih knjižnica i sveučilišta.⁵³ Slika 2 prikazuje razvoj ISBD od prvog desetljeća 21. stoljeća do danas, što uključuje projekt drugoga općeg pregleda i preradbe ISBD-a te rad na objedinjenom izdanju.

Slika 2 – ISBD u 21. stoljeću

Osim uvođenja skupine 0, o čemu je u hrvatskoj knjižničarskoj literaturi već pisano,⁵⁴ prema riječima tadašnje predsjednice Skupine za pregled i preradbu ISBD-a, Elene Escolano Rodríguez, objedinjeno izdanje ISBD-a iz 2011. obilježavaju još neke značajne promjene.⁵⁵ Rodríguez ističe kako je tekst preraden kako bi se izbjeglo nepotrebno ponavljanje te postigao viši stupanj ujednačenosti; razine obveznih, neobveznih i uvjetovanih elementa su pojednostavljene radi upućivanja na obvezne elemente; navodi naslovljeni “osnova za opis” jasnije su oblikovani u smislu određivanja “objekta” bibliografskog opisa; više pažnje posvećeno je omeđenoj građi u više dijelova; tekst naslovljen “izvori podataka” preraden je radi postizanja veće ujednačenosti u

⁵² Full ISBD examples : supplement to the preliminary consolidated edition of the International Standard Bibliographic Description (ISBD) / compiled by the ISBD Examples Study Group. Original ed. August 2011, rev. February 2013 [citirano: 2013-07-15]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/publications/full-isbd-examples>

⁵³ Isto, str. 29-33.

⁵⁴ Barbarić, Ana. Nav. dj. Str. 20-35.

⁵⁵ Escolano Rodríguez, Elena. Introduction / ISBD : International standard bibliographic description, str. xvi.

nazivlju i primjeni; više pažnje posvećeno je nelatiničkim pismima; propisi za opis stare omeđene građe koji nisu bili u skladu s ISBD-om uklonjeni su; pojašnjena je razlika između kvalifikatora i elemenata; skupina 5 prerađena je tako da je opis tiskane građe usklađen s drugim vrstama građe; naziv skupine 6 je proširen te, konačno, veći broj definicija uključen je u glosarij.⁵⁶

Ostaje nam za vidjeti hoće li rješenja propisana objedinjenim izdanjem ISBD-a uvesti u hrvatsku kataložnu praksu kao i u kojem razdoblju te na koji način – hoće li međunarodna norma i dalje izravno koristiti za katalogizaciju svih vrsta knjižnične građe osim samih knjiga ili će, pak, objedinjeno izdanje ISBD-a poslužiti kao osnova za izradbu nekoga budućeg nacionalnog kataložnog pravilnika.

Budući razvoj ISBD-a

Objedinjeno izdanje ISBD-a iz 2011. Skupina za pregled i preradbu ISBD-a treba razmotriti 2015. te tada donijeti konačnu odluku o njegovoj preradbi. No, to nikako ne znači da članovi Skupine i u ovom razdoblju nisu uključeni u brojne aktivnosti koje se tiču budućeg razvoja ISBD-a. Strategijski plan IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju za razdoblje 2011.-2013. pod točkom 3 govori o stalnom pregledu ISBD-a, a pod točkom 4 o razvoju dodatnih pristupa, normi, pravila i popisa podataka radi omogućivanja pristupa bibliografskim i normativnim podacima na svim jezicima.⁵⁷ Skupina za pregled i preradbu ISBD-a te dvije zadaće provodi promičući uporabu ISBD-a te njegovo prevođenje na što više jezika kao i njegovu primjenu u različitim knjižničnim sustavima i pri pružanju različitih knjižničnih usluga. Istaknuto je kako se očekuje da međunarodni ili nacionalni odbori zaduženi za izradbu kataložnih pravilnika koriste ISBD kao osnovu pravila za opis knjižnične građe kako bi se opisali svi vidovi svake jedinice poput njenog sadržaja, nositelja te načina objavljivanja.⁵⁸ Skupina za pregled i preradbu ISBD-a, također, priprema dokumentaciju za nadolazeći pregled i preradbu norme što uključuje:

- praćenje promjena koje imaju utjecaj na oblik sadržaja, vrstu medija te način objavljivanja jedinica knjižnične građe u nakladništvu te drugim značajnim zajednicama;

⁵⁶ Isto.

⁵⁷ ISBD Review Group [citirano: 2013-07-15]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/about-the-isbd-review-group>

⁵⁸ Isto.

- istraživanje i daljnji razvoj pridruživanja ISBD-a normi RDF (Resource Description Framework) konzorcija W3C kako bi se unaprijedila prenosivost bibliografskih podataka u okruženju semantičkog weba te interoperabilnost ISBD-a s drugim normama za sadržaj;
- sudjelovanje u aktivnostima usklađivanja podatkovnih elemenata ISBD s atributima FRBR-a u sklopu objedinjavanja konceptualnih modela obitelji FR-a, čime se bavi Skupina za pregled i preradbu FRBR-a;
- nastavak rada na usklađivanju ISBD-a, ISSN-a, RDA i drugih međunarodnih i nacionalnih kataložnih pravila sukladno modelu FR i Međunarodnim kataložnim načelima (*International Cataloguing Principles* – ICP); te
- koordinacija drugih aktivnosti vezanih uz zajednicu korisnika ISBD-a u vezi njegovoga budućeg razvoja.

Promjenama unutar IFLA-e, od 2010. sekcije su dužne izrađivati jednogodišnje akcijske planove koji se trebaju temeljiti na IFLA-inom strategijskom planu koji se donosi za petogodišnje razdoblje. Trenutačno je na snazi *IFLA Strategic Plan 2010-2015*.⁵⁹ IFLA-ina Sekcija za katalogizaciju u Akcijskom planu za 2012.,⁶⁰ vezano za razvoj ISBD-a, u načelu ponavlja iste stvari iz Strategijskog plana Sekcije važeće za razdoblje 2011.-2013., što smo već prenijeli u ovom radu.⁶¹

Možemo zaključiti kako aktivnosti koje se poduzimaju radi budućeg razvoja ISBD-a jasno ukazuju na njegov međunarodni značaj, što je i dalje neophodno sa stajališta međunarodne razmjene bibliografskih podataka. Jednako tako, nabrojane aktivnosti ukazuju na značaj praćenja promjena u nakladništvu, u najširem mogućem smislu, te nužnost prikazivanja ISBD-a u formatima koji se rabe na semaničkom webu.

⁵⁹ IFLA Strategic Plan 2010-2015 [citirano: 2013-07-15]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/strategic-plan>

⁶⁰ Action plan za 2012 / Cataloguing Section Action plan. // IFLA Cataloguing Section [citirano: 2013-07-15]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/publications/cataloguing-section-action-plan>

⁶¹ U kolovozu 2013. na mrežnim stranicama IFLA-ine Sekcije za katalogizaciju kao i na podstranicama Skupine za pregled i preradbu ISBD-a nisu još bili dostupni dokumenti koji bi se odnosili na neko iduće razdoblje.

Zaključak

U posljednje vrijeme u međunarodnoj kataložnoj zajednici pojavila su se razmišljanja vezana uz potrebu budućeg razvoja ISBD-a vezano uza stav da novi angloamerički kataložni pravilnik objavljen pod naslovom *Resource Description and Access (RDA)* teži postati *de facto* međunarodnim kataložnim pravilnikom. Ta nam se razmišljanja čine ishitrenim iz najmanje četiri razloga:

1. IFLA kao međunarodna organizacija jedina jamči razvoj istinskih međunarodnih normi. *Joint Steering Committee for Development of RDA* te njegove radne skupine okupljaju stručnjake iz Australije, Kanade, SAD-a, Velike Britanije te još i Njemačke, što je zapravo premali broj zemalja da bi se razvio istinski međunarodni pravilnik.⁶² Naravno, tu je još i *European RDA Interest Group (EURIG)*,⁶³ no uloga tog tijela je više promatračka.
2. Veliko je pitanje može li više zemalja, u vremenu globalne ekonomske krize koja uvjetuje stalo opadanje proračuna knjižnica, odlučiti za pravilnik poput RDA, utemeljen na modelu FR, čija bi implementacija u knjižničnim sustavima izazvala dodatne troškove. Dodatno je pitanje, žele li pojedine sredine i iz nekih drugih razloga prijeći na RDA.
3. Nastavljajući se na rečeno pod točkom dva, postavlja se pitanje postoje li još uvijek zemlje koje žele razvijati nacionalne kataložne pravilnike te iz tog razloga trebaju međunarodne norme ili je vrijeme nacionalnih kataložnih pravilnika prošlo? Italija je objavila *Regole italiane di catalogazione (REICAT)*, dok je Hrvatska pokrenula inicijativu izradbe novoga nacionalnog pravilnika.
4. Najvažniji razlog ostavili smo za kraj. Ne treba smetnuti s uma ulogu ISBD-a u međunarodnoj razmjeni bibliografskih podataka s naglaskom na značaj nacionalnih bibliografija, tekućih i retrospektivnih. Čini nam se da kataložni pravilnik, pa makar bio zamišljen kao i međunarodni, ne može preuzeti tu ulogu.

⁶² Joint Steering Committee for Development of RDA [citirano: 2013-07-15]. Dostupno na: <http://www.rda-jsc.org/rda.html>

⁶³ European RDA Interest Group (EURIG) [citirano: 2013-07-15]. Dostupno na: <http://www.slainte.org.uk/eurig/>

Zbog svega navedenog, mišljenja samo da bi objedinjeno izdanje ISBD-a trebalo nastaviti svoj razvoj, što znači da bi u svijetu, pa i u Hrvatskoj, trebalo snažnije proraditi na primjeni u kataložnoj i bibliografskoj praksi izdanja iz 2011., dok bi na međunarodnom planu, u sklopu IFLA-e, Skupina za pregled i preradbu ISBD-a svakako trebala nastaviti s pripremama za pregled i moguću preradbu planiranu za 2015.

LITERATURA

Anderson, Dorothy. Universal bibliographic control : a long term policy, a plan for action. Pullach ; München : Verlag Dokumentation, 1974.

Area 0: Content form and media type area / recommended by the ISBD Review Group ; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. December 2009, revised 28 December 2009 [citirano: 2013-07-12]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/publications/isbd-area-0-content-form-and-media-type-area>

Barbarić, Ana. Skupina 0 ujednačenog izdanja ISBD-a iz 2011. ili Kako smo od *opće oznake građe* došli do *oblika sadržaja i vrste medija*. // 14. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture : zbornik radova / uredili Sanjica Faletar Tanacković, Damir Hasenay. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011. Str. 20-35.

Byrum, John D. IFLA's ISBD programme : purpose, process, and prospects. // IFLA cataloguing principles : steps towards an international cataloguing code : report from the 1st Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Frankfurt, 2003 / edited by Barbara B. Tillett, Renate Gömpel and Susanne Oehlschläger. München : K. G. Saur, 2004. Str. 34-39. Dostupno i na: http://bermudix.ddb.de/news/pdf/papers_byrum.pdf

Cato, Anders. ISBD : International standard bibliographic description - Consolidated edition for approval. Poruka elektroničke pošte. 2010-12-31

Cato, Andres. ISBD : International standard bibliographic description - Consolidated edition - approved! Poruka elektroničke pošte. 2011-02-02

Delsey, Tom. Mapping ISBD elements to FRBR entity attributes and relationship [citirano: 2013-07-12]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-frbr-mapping.pdf>

Escolano Rodríguez, Elena. Dorothy McGarry. Consolidated ISBD : a step forward. // World Library and Information Congress: 73rd IFLA General Conference and Council, 19-23 August 2007, Durban, South Africa [citirano: 2013-07-12]. Dostupno na: http://archive.ifla.org/IV/ifla73/papers/145-EscolanoRodriguez_McGarry-en.pdf

Escolano Rodríguez, Elena. Introduction / ISBD : International standard bibliographic description / recommended by the ISBD Review Group ; approved by the Standing

Committee of the IFLA Cataloguing Section. Consolidated ed. Berlin ; München : De Gruyter Saur, 2011. Str. xi-xvii.

Full ISBD examples : supplement to the preliminary consolidated edition of the International Standard Bibliographic Description (ISBD) / compiled by the ISBD Examples Study Group. Original ed. August 2011, rev. February 2013 [citirano: 2013-07-15]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/publications/full-isbd-examples>

Functional requirements for bibliographic records : final report / IFLA Study Group on the Functional Requirements for Bibliographic Records. München : K. G. Saur, 1998. Dostupno i na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/frbr/frbr_2008.pdf. *Vidi i hrv. prijevod*: Uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa : završni izvještaj / IFLA-ina Studijska skupina za uvjete za funkcionalnost bibliografskih zapisa; [s engleskog prevela Tinka Katić]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Horvat, Aleksandra. Nacionalna bibliografija u službi Univerzalne bibliografske kontrole. // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 43, 1/2(2000), 1-8.

Horvat, Aleksandra. Zagrebački sastanak IFLA-e 1954. godine. // *Hrvatsko knjižničarsko društvo* : 14. III. 1940. – 14. III. 2000. : spomenica / [uredila Daniela Živković u suradnji s Aleksandrom Horvat i Aleksandrom Malnar]. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2000. Str. 17-20.

IFLA Core Activity: IFLA-CDNL Alliance for Bibliographic Standards (ICABS) [citirano: 2013-06-16]. Dostupno na: <http://archive.ifla.org/VI/7/icabs.htm>

IFLA-CDNL Alliance for Digital Strategies (ICADS) [citirano: 2013-06-16]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/icads>

IFLA professional statement on Universal Bibliographic Control [citirano: 2013-06-19]. Dostupno na: [http://www.ifla.org/files/assets/bibliography/Documents/IFLA Professional Statement on UBC.pdf](http://www.ifla.org/files/assets/bibliography/Documents/IFLA_Professional_Statement_on_UBC.pdf)

IFLA Strategic Plan 2010-2015 [citirano: 2013-07-15]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/strategic-plan>

International standard bibliographic description : (ISBD) / recommended by the ISBD Review Group ; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Preliminary consolidated ed. München : K. G. Saur, 2007. Dostupno i na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/isbd/isbd-cons_2007-en.pdf

ISBD : International standard bibliographic description / recommended by the ISBD Review Group ; approved by the Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. Consolidated ed. Berlin ; München : De Gruyter Saur, 2011.

ISBD(M) : Međunarodni standardni bibliografski opis omeđenih publikacija. 2. izd. hrvatskoga prijevoda (prema prerađenom 1. standardnom izd. izvornika) / [prevela Marina Teuber ; stručna redakcija, izbor i izradba hrvatskih primjera Eva Verona]. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1980.

ISBD Review Group [citirano: 2013-07-15]. Dostupno na: <http://www.ifla.org/about-the-isbd-review-group>

Joint Steering Committee for Development of RDA [citirano: 2013-07-15]. Dostupno na: <http://www.rda-jsc.org/rda.html>

Kaltwasser, Franz Georg. Universal bibliographical control : (UBC). // UNESCO Bulletin for Libraries 25(1971), 252-259.

Le Boeuf, Patrick. Brave new FRBR world. // IFLA cataloguing principles : steps towards an international cataloguing code : report from the 1st Meeting of Experts on an International Cataloguing Code, Frankfurt, 2003 / edited by Barbara B. Tillett, Renate Gömpel and Susanne Oehlschläger. München : K. G. Saur, 2004. Str. 40-53. Dostupno i na: http://deposit.d-nb.de/ep/netpub/76/22/36/991362276/_data_dyna/_snap_stand_2008_08_05/standardisierung/pdf/papers_leboeuf.pdf

McGarry, Dorothy. Razvoj Ujednačenoga međunarodnoga standardnoga bibliografskog opisa. // Zbornik radova / Međunarodni skup u čast 100-te godišnjice rođenja Eve Verona, Zagreb, 17. – 18. studenoga 2005. = Proceedings / International Conference in Honour of the 100th Anniversary of Eva Verona's Birth, Zagreb, November 17 – 18 2005 ; uredile, edited by Mirna Willer, Ana Barbarić. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo = Croatian Library Association, 2007. Str. 67-74.

Standing Committee of the Cataloguing Section. Meetings SCI and SCII. World Library and Information Congress: 74th IFLA General Conference and Council, 10-14 August 2008, Québec, Canada [citirano: 2013-06-16]. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/reports/meeting_2008.pdf

Standing Committee of the Cataloguing Section. Meetings SCI and SCII. World Library and Information Congress: 76th IFLA General Conference and Assembly, 10-15 August 2010, Gothenburg, Sweden [citirano: 2013-06-16]. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/reports/meeting_2010.pdf

Standing Committee of the Cataloguing Section. Meetings SCI and SCII. World Library and Information Congress: 77th IFLA General Conference and Assembly, 13-18 August 2011, San Juan, Puerto Rico [citirano: 2013-06-16]. Dostupno na: http://www.ifla.org/files/assets/cataloguing/reports/meeting_2011.pdf

UBCIM-IFLA : Universal Bibliographic Control and International MARC Core Activity : archive – historical material [citirano: 2013-06-15]. // IFLA. Dostupno na: <http://archive.ifla.org/VI/3/ubcim.htm>

Verona, Eva. Pravilnik i priručnik za izradbu abecednih kataloga. Dio 2 : Kataložni opis. Zagreb : Hrvatsko bibliotekarsko društvo, 1983.

Verona, Eva. Univerzalna bibliografska kontrola i međunarodno ujednačavanje kataložnih postupaka. // Informatologia Yugoslavica 8, 1/4(1976), 1-22. Dostupno i na: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/verona.htm>

Wilhite, Jeffrey M. 85 years IFLA : a history and chronology of sessions : 1927-2012. Berlin ; Munich : De Gruyter Saur, 2012.